В. С. Варапаева Т. С. Куцанава

ЛІТАРАТУРНАЕ ЧЫТАННЕ

2

Частка 1

В. С. Варапаева Т. С. Куцанава

ЛІТАРАТУРНАЕ ЧЫТАННЕ

Вучэбны дапаможнік для 2 класа
спецыяльных агульнаадукацыйных школ
з беларускай мовай навучання

У 2 частках

Частка 1

2-е выданне, дапоўненае

Дапушчана
Міністэрствам адукацыі
Рэспублікі Беларусь

Мінск «Народная асвета» 2010

Правообладатель Народная асвета

УДК 821.161.3.09(075.2)-056.313
ББК 83.3(4Бел)я721.7
В18

Рэцэнзент:

кафедра рыторыкі і методыкі выкладання мовы і літаратуры філалагічнага факультэта Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта (кандыдат педагагічных навук, дацэнт кафедры *Л. М. Гамеза*)

Умоўныя абазначэнні:

— чытае настаўнік

— дадатковае чытанне

— тлумачыць настаўнік

?! — пытанні і заданні

— слоўнік

✻ — дыферэнцыраванае заданне

Варапаева, В. С.

В18 Літаратурнае чытанне : вучэб. дапам. для 2-га кл. спец. агульнаадукац. шк. з беларус. мовай навучання. У 2 ч. Ч. 1 / В. С. Варапаева, Т. С. Куцанава. — 2-е выд., дапоўненае. — Мінск : Нар. асвета, 2010. — 103 с. : іл.

ISBN 978-985-03-1272-3.

Вучэбны дапаможнік для 2-га класа спецыяльных агульнаадукацыйных школ для дзяцей з цяжкімі парушэннямі маўлення, для дзяцей з цяжкасцямі ў навучанні.

УДК 821.161.3.09(075.2)-056.313
ББК 83.3(4Бел)я721.7

ISBN 978-985-03-1272-3 (ч. 1)
ISBN 978-985-03-1271-6

© Варапаева В. С, Куцанава Т. С., 2000
© Варапаева В. С, Куцанава Т. С., 2010, са зьмяненнямі
© Афармленне. УП «Народная асвета», 2010

Правообладатель Народная асвета

Незаменнае

Мір,
Радзіма,
мама —
усяму аснова.
Мір,
Радзіма,
мама —
нам святыя словы.
Замяніць і страціць
нельга, немагчыма
першыя паняцці:
мама,
мір,
Радзіма.

Васіль Жуковіч

1. Чаму слова *мама* — дарагое слова?
2. Для чаго нам патрэбны мір?
3. Як вы разумееце слова *Радзіма*?

Правообладатель Народная асвета

З ВУСНАЎ У ВУСНЫ

Калыханкі

Калыханка — напеўная, спакойная песенька, якую спяваюць малым, каб яны хутчэй заснулі.

Чытай правільна: ува-хó-дзіць, кра-дзéц-ца, дзі́ў-най.

Калыханка

Ціха ўночы за акном.
Уваходзіць сон у дом.
Ён крадзецца з ціхай
ласкай,
з нейкай дзіўнай
добрай казкай.
Баю-бай.

✻ Знайдзі словы, якія маюць адзін склад.

Правообладатель Народная асвета

Чытай правільна: спі́ц-ца, пра-спа́ць, ба-і́ц-ца, дзі-ця́т-ка, пе́-сень-ку, ні́-тач-ку.

Чытай калыханкі напеўна, нібы спяваеш.

Пеўнік

Люлі-люлі-люлі,
курачкі паснулі.
Толькі пеўніку не спіцца:
ранак ён праспаць баіцца.

Люлі-люлі, люляшу

Люлі-люлі, люляшу,
я дзіцятка калышу,
нітачку звіваю,
песеньку спяваю.

1. Калі спяваюць калыханкі? Хто можа спяваць калыханку? Знайдзі правільны адказ: *маці*, *бабуля*, *пеўнік*, *радыё*, *кот*.
2. Праспявай калыханку.

Складзі два словы

спя		
	ва	**ю**
зві		

Правообладатель Народная асвета

Забаўлянкі

Забаўлянкі — вясёлыя і смешныя вершы.

Чытай правільна: пры́-каз-ка, упо́-цем-ку, гар-шкі́, скле́й-ваць.

Прыказка пра коціка, які гаршкі пабіў упоцемку

— Коцік-каточак, дзе ўночы быў?
— У каморы малако піў.
— А куды цяпер бяжыш?
— Гаршкі склейваць...

Іван Бурсаў

?!

1. Прачытай словы, якія заканчваюцца на літару **ў**.
2. Знайдзі і прачытай сказы-пытанні.
3. Знайдзі і прачытай сказы-адказы.

* * *

— А чаму ты чорны, кот?
— Лазіў ноччу ў дымаход.
— А чаму ты пабялеў?
— З гладыша смятану еў.

Уладзімір Бабкоў

Чытай правільна: па-ла-са́-ты кот, на гра-дзе́, па-ла́-шчыў-ся шча-ко́й, ро́-дзіч мой.

Правообладатель Народная асвета

Родзічы

Паласаты кот
бяжыць,
на градзе гарбуз
ляжыць.
Кот палашчыўся
шчакой:
— Міленькі
ты родзіч мой!
У цябе, як і ў мяне,
шмат палосак на спіне.

Віталь Гардзей

?!

1. Па якіх прыметах кот вызначыў свайго родзіча? Знайдзі і прачытай.

2. Прачытай словы, з якімі кот звяртаецца да гарбуза.

3. Хто родзічы: *гарбуз*, *кот*, *дыня*, *гурок*? Чаму?

4. Запомні: **род — радня — родзіч**.

5. Знайдзі ў вершах словы з гукам **[г]**. Вымаўляй правільна гэты гук.

Коця і Каця

Плача коця на кухні,
ад слёз вочкі папухлі.
— Што з табою, мой каток,
забалеў мо жыватак?

Правообладатель Народная асвета

— Мяў! — сказаў варкоцік. —
Не баліць жывоцік.
У мяне душа баліць —
як цяпер на свеце жыць,
як мне жыць у хаце,
калі хлусіць Каця:
смятану злізала —
на мяне сказала.

Васіль Вітка

?!

1. Хто з герояў табе спадабаўся? А хто не? Чаму?

2. Як аўтар называе коціка? Як ты разумееш слова *варкоцік*?

3. Якія словы падыходзяць да ката: *ка-ця-ня, ка-то-чак, хлу-сіць, вар-ко-цік, Ка-ця, ко́-ця*?

4. Каго ты бачыш на малюнку?

5. Чаму маці здзівілася?

6. Што робіць кот? Чаму?

Параўнай словы

Каця — коця

Чаму тут *Каця* напісана з вялікай літары, а *коця* — з малой?

Правообладатель Народная асвета

Назаві правільна

Хто гэта? Што гэта?

Падумай, якая адна назва можа падысці да кожнага малюнка.

Чытай правільна: ку-ра-ня́-ты, хо́-дзяць з ку́-рач-кай чу-ба́-тай, будзь ува́ж-най.

Будзь уважнай

Каля плота кураняты
ходзяць з курачкай чубатай.
Будзь уважнай, курка, —
на акенцы Мурка.

Ніна Галіноўская

Правообладатель Народная асвета

1. Хто такая Мурка?

2. Якое слова можна скласці з літар **к**, **а**, **М**, **р**, **у**? Гэта слова ёсць у вершы. Чаму яно пішацца з вялікай літары?

3. Якое слова ёсць у вершы: зяр-няты; кура-...?

Чытай правільна: кве́т-ка пра-чы-на́-ец-ца, ро́-са-мі ўмы-ва́-ец-ца, мы́-ем-ся ва-дзі́ч-каю, ся-стры́-чкаю.

Коцік прачынаецца

Коцік прачынаецца —
лапкай умываецца.
Кветка прачынаецца —
росамі ўмываецца.
Ну а мы з сястрычкаю
мыемся вадзічкаю.

1. Хто чым умываецца? Выправі памылку.

Коцік — росамі.
Кветка — рукамі.
Дзеці — лапкамі.

2. Што табе неабходна для ўмывання: *ручнік, мыла, мачалка, вада, шчотка*?

3. Ці ёсць у цябе коцік? Як яго завуць? Які ён? Раскажы пра яго.

Правообладатель Народная асвета

Чытай

МАК — *мак*

РАК — *рак*

ЛАК — *лак*

Чым адрозніваюцца гэтыя словы?

Чытай правільна: Ю́зік пы-та́-ец-ца, аку-ля́-ры, па-вя-лі́ч-ва-юць.

Малы ласун

Падчас вячэры малы Юзік пытаецца ў бабулі, чаму яна носіць акуляры.

— Бо яны, унучак, павялічваюць прадметы.

— Ой, бабуля, калі будзеш адразаць мне пірага, здымі акуляры.

Ласу́н — той, хто любіць паесці што-небудзь смачнае, салодкае.

1. Як ты зразумеў просьбу Юзіка?
2. Чаму Юзіка назвалі ласуном?
3. А як яшчэ можна назваць хлопчыка? Знайдзі правільны адказ: *баязлівы, знаходлівы, хітрун*.

Чытай правільна: хо́-лад-на, адзе́н-не.

Правообладатель Народная асвета

Што надзенем?

Прыйшла зіма. Стала холадна. Мама пытаецца ў Яны:

— Якое адзенне трэба ўзяць з шафы?

Дапамажы Яне.

Прачытай словы, якія пачынаюцца са склада ***ша***.

ша́шкі	шы́шка	ша́пка
ша́хматы	шы́ла	ша́фа
шы́на	шала́ш	

Правообладатель Народная асвета

Беларускія народныя песні

Чытай правільна: ха-джу́, бя-рэ́з-ніч-ку, за-ма-чы́-ла-ся, ура-сі́-ла-ся, буй-не́нь-кі.

Па бары хаджу

Па бары хаджу,
па бярэзнічку.
Ой, люлі-люлі,
па бярэзнічку.
Бяру ягадкі
буйны, салодкі.
Замачылася,
урасілася.
А ты, **сонейка**,
а ты, **жаркае**,
абагрэй ты мяне!
А ты, **ветрычак**,
а ты, **буйненькі**,
абсушы ж ты мяне!

Бярэ́знічак (бярэ́знік) — бярозавы лес.

1. Знайдзі і прачытай, што ў песні гаворыцца пра ягады.

2. Якімі словамі апісана *сонейка*, *ветрычак*?

3. *Сонейка жаркае*. А якое яшчэ можа быць сонца?

Правообладатель Народная асвета

4. *Ветрычак буйненькі*. А які яшчэ бывае вецер?

5. Растлумач словы: *замачылася, урасілася*.

6. Падзялі выдзеленыя словы на склады.

7. Размясці словы ў пэўным парадку:
Вечар. Ранак. Дзень. Поўдзень. Ноч.

Словы, якія ласкава называюць прадметы, — гэта словы з памяншальна-ласкальным значэннем. Напрыклад, *сонейка*, *ветрычак*, *ягадкі*, *песенька*.

Чытай правільна: раз-ві-та́-ем-ся, зі́-мач-ку, ха-ло́д-ную, са-со́н-ні-кі, жыт-нё-вае, шаў-ко́-выя, вы́-ку-па-ны.

Бяроза з лістком

Бяроза з лістком,
белая з лістком,
усю восень шумела.
— Бярозка мая,
белая мая,
як мы з табой
развітаемся?
— Лісточак ты мой,
зялёненькі ты мой,
так жа мы развітаемся:

Правообладатель Народная асвета

ветрычак павее,
цябе пакоціць,
а я буду стаяць,
праз зімачку халодную,
стоячы, цябе чакаць.

?!

1. Прачытай спачатку словы, якія гаворыць лісточак, а затым — словы бярозы.

2. Перачытай песню. Знайдзі словы з памяншальна-ласкальным значэннем.

Асвяці і абагрэй

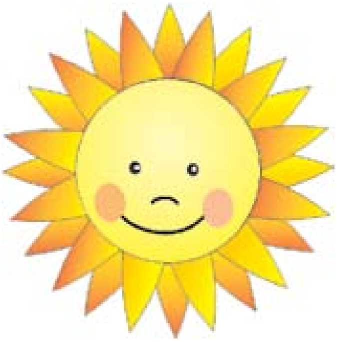

Сонейка,
сонейка,
асвяці
сасонікі,
полейка жытнёвае
і лугі шаўковыя...
Дай цяпла нам
трошкі,
абагрэй нам
ножкі.
Ножкі нашы
босыя
выкупаны
росамі.

Правообладатель Народная асвета

?!

1. Чаму ў песні выкарыстана слова *сонейка*, а не *сонца*?

2. Як ты разумееш выраз *лугі шаўковыя*?

3. Прачытай песні яшчэ раз.

4. Якая з песень табе больш спадабалася? Чаму?

5. Знайдзі словы ў песні, якія надаюць ёй напеўнасць.

6. Якім словам можна падпісаць малюнак: *соль, сонца, сасна?*

Звярні ўвагу! У песнях ёсць паўторы і словы з памяншальна-ласкальным значэннем. Яны надаюць песні напеўнасць.

Прыказкі

Прыказкі — мудрыя словы.

Прачытай прыказкі і растлумач іх.

Адзін раз зманіш — другі раз не павераць.
За сем работ бярэцца, а ні адна не ўдаецца.
Не бяры чужога і не бойся нікога.

Лічылкі

Чытай правільна: гра́-ма-це, мы́ш-ка-мі, па-гу-ля́ць, вы́й-шаў, ска-ка́ць, пла-ці́-лі.

Правообладатель Народная асвета

* * *

Раз, два, тры, чатыры,
кошку грамаце вучылі:
не чытаць, не пісаць,
а за мышкамі скакаць.

* * *

Аты-баты — ішлі салдаты.
Аты-баты — на базар.
Аты-баты — што купілі?
Аты-баты — самавар.
Аты-баты — што плацілі?
Аты-баты — тры рублі.

Чытай правільна: на-та-пы́-рыў, сха-ва́-ем-ся, шчоўк, воўк.

* * *

Раз, два, тры, чатыры,
зайчык вушы натапырыў.
Ідзе з лесу воўк, воўк
і зубамі шчоўк, шчоўк.
Мы схаваемся ў кусты:
зайка, я, і ты, і ты.
Ты ж,ваўчына, пачакай,
як схаваемся — шукай.

Васіль Вітка

?! **1.** Знайдзі словы з літарай **ў** і прачытай.
2. Складзі словы з літар: з й а а к, в ў к о.

Правообладатель Народная асвета

3. Прачытай словы з памяншальна-ласкальным значэннем.

4. Вывучы адну з лічылак на памяць. Выкарыстоўвай лічылкі ў сваіх гульнях.

Загадкі

Чытай правільна: людзь-мí, аба-рáн-кам, кіп-цю-ры́, ка-мéнь-чы-кі, ку-пá-ец-ца.

З людзьмі сябруе,
хату вартуе,
жыве пад ганкам,
хвост абаранкам.

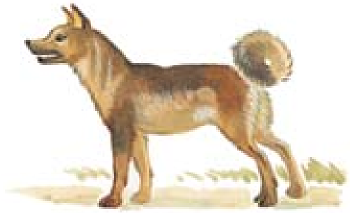

Маленькія лапкі,
на лапках драпкі,
ціхенька ступае,
мышак пужае.

Ходзіць па двары,
на нагах кіпцюры,
белыя **каменьчыкі** нясе.

Белая як снег,
цэлы дзень у рэчцы купаецца,
а на бераг выйдзе — сухая.

Правообладатель Народная асвета

Не **будзільнік**, а праспаць
гаспадыні ён не дасць.
Прапяе шмат разоў:
— Пад’ём! —
І ўвесь **разбудзіць** дом.

?! **1.** Прачытай уважліва кожную загадку.
2. Знайдзі адгадкі на малюнках.
3. Якія словы ў загадцы дапамаглі адгадаць яе?
4. Падзялі выдзеленыя словы на склады.
5. Вывучы загадку, якая спадабалася, на памяць. Загадай загадкі сваім сябрам.

Загадкі

Рук, ног не мае,
а вароты адкрывае. (*Веце_*)

Без фарбы, без алоўка
малюе хутка, лоўка. (*Мар_з*)

Устаў прапушчаныя літары.

Чытай правільна: сас-нó-вым, птý-шач-ка.

У сасновым ляску чутна сумнае: — Ку-ку!
А ці ведаеш, якая гэта птушачка кувае?

Дай назву вершу.
А як спяваюць певень, варона, верабей?

Правообладатель Народная асвета

Параўнай словы

бетон — батон — бутон

?!

1. Што абазначаюць гэтыя словы?
2. Чым яны адрозніваюцца?

Як зваць дзяцей?

ця

Ві Ка

Мі

Падумай — адкажы

Несла гаспадыня ў кошыку дзесяць яек, **а дно** ўпала. Колькі яек засталося?

Прачытай задачку. Заўваж, як напісаны выдзеленыя словы. Яны падкажуць адказ.

Загадка

Не пытайся ў мамы —
сам гавары:
хто бегае над намі
нагамі дагары?

Знайдзі адгадку (*кот*, *муха*, *сабака*).

Правообладатель Народная асвета

1. Чым адрозніваюцца словы *за́мак — замо́к*? Складзі сказ з кожным словам.

2. Прыдумай словы, якія пачынаюцца са склада ***ма*** па ўзоры: **ма**шына, **ма**лы, **ма**кароны ... .

Чытай правільна: упер-шы-ню́, чыр-во́-ныя, пун-со́-выя, па́-мя-та-ла.

Што за ягады?

Алёнка ўпершыню збірала з бабуляй ягады ў лесе. Яны былі чырвоныя, пунсовыя з белымі бачкамі і чорныя. Набралі цэлы кошык, а назвы ягад Алёнка забылася. Памятала толькі, што ў канцы кожнай назвы гучыць **іцы**.

Дапамажы ёй!

Знайдзі па апісанні ў тэксце *суніцы, брусніцы, чарніцы.*

Правообладатель Народная асвета

Падбяры словы

Узор. Не салодкі, а горкі.
Не высокі, а ... .
Не шырокі, а ... .
Не доўгі, а ... .
Не дужы, а ... .

Выкарыстай словы: *вузкі, слабы, нізкі, кароткі.*

пад ялінк — **ай**
за бяроз — **ай**

Складзі па малюнках сказы са словамі *пад, за*.

Смяшынкі

Смяшынкі — гэта вясёлыя і смешныя размовы або гісторыі.

* * *

— Дзе ты жывеш? — спыталі Дусю.
— Там, дзе жыве мая бабуся.

Правообладатель Народная асвета

— А дзе жыве яна?
— Там, дзе я.

У Дусі спыталі адрас. А як ты адкажаш на пытанне *дзе ты жывеш*?

Зразумеў па-свойму

— А чаму ты
сёння ў школу
не хадзіў,
скажы, сынок?
— Ты ж казала
ўчора, мама,
каб з кватэры
ні на крок.

?!

1. Як трэба разумець словы маці *з кватэры ні на крок*?

2. Знайдзі і прачытай спачатку словы з адным складам, затым — з двума, а потым прачытай словы з трыма складамі.

Чытай правільна: спы-та́ў у ся́б-ра, ня-ма́ ні-чо́-га дзіў-на-га, ад-ка-за́ў.

* * *

— Як ты думаеш, Янка, чаму рыбы нямыя? — спытаў Пеця ў свайго сябра.

Правообладатель Народная асвета

— Няма нічога дзіўнага, — адказаў Янка. — А ці мог бы ты гаварыць пад вадою?

Нямы́я — не гавораць.

1. Знайдзі і прачытай, пра што спытаў Пеця.
2. Што адказаў Янка?
3. Прачытай з таварышам тэкст па ролях.

Параўнай словы

мы
ня — мы
ня — мы — ты

Што абазначаюць гэтыя словы? Што агульнае ў іх напісанні? А што рознае?

Валёнкі стаміліся

Просіць бабку ўнучка:
— Вазьмі мяне на ручкі,
бо ў тваёй Алёнкі
стаміліся валёнкі.

1. Ці могуць стаміцца валёнкі?
2. Хто можа стаміцца? Растлумач.
3. Ці спадабаліся табе смяшынкі?
4. Які настрой яны выклікалі ў цябе?

Правообладатель Народная асвета

Прыдумай сваю смяшынку.

Выкарыстай сказы: *дзядуля і ўнук, пайшлі па ваду, вёдры стаміліся.*

Чытай правільна: аку-ля́-рах, на-ста́ў-нік, ву-чы́ц-ца, са-пса-ва́ў-ся, тэ-ле-ві́-зар.

У цёмных акулярах

— Чаго ты
ў цёмных акулярах
ідзеш у школу, Ігарок?
— Каб па вачах
не ведаў настаўнік,
што я не вывучыў урок.

Правообладатель Народная асвета

* * *

— Ты пачаў, Ясь,
лепш вучыцца
і як след
за кнігі ўзяўся.
— Ды ты ж ведаеш,
бабуля, тэлевізар
сапсаваўся. *Авяр’ян Дзеружынскі*

1. Пра якіх дзяцей піша аўтар (*лянівых, працавітых*)?
2. Прачытайце смяшынкі па ролях.
3. Складзі словы з рассыпаных літар:
а, к, у, я, л, а, х, р;
т, э, л, а, е, з, і, в, р.

Небыліцы

Небыліца — тое, чаго на самай справе не бывае.

Чытай правільна: ха-ло́д-нень-кай, ка-ла́-чы-кі па-кра́ў, дзі-ця́т-ка, вар-таў-ні́к, па-но́-ша-ны, вар-та-ва́ць.

* * *

Пякла баба калачы
у халодненькай пячы.
І якраз ляцеў камар
і калачыкі пакраў.

Правообладатель Народная асвета

Як ты думаеш, ці магло такое адбыцца? Чаму?

Кала́ч — булка.

Аладка

Кажа нянька:
— Спі, дзіцятка,
хутка зварыцца аладка.
Нянька кажа няправільна.
Чаму?

Уладзімір Паўлаў

Колькі літар і гукаў у слове *нянька*?

Вартаўнік

У паношаны камзол
сунуў хлеба лусту
і пайшоў стары казёл
вартаваць капусту.
Не пускайце, спыніце казла!
Чаму?

Уладзімір Паўлаў

Камзо́л — куртка-безрукаўка.

1. Што робіць вартаўнік?
2. Што сунуў у камзол казёл?
3. Што пайшоў рабіць казёл? Прачытай.
4. Які малюнак можна зрабіць да небыліцы? Апішы яго словамі.

Правообладатель Народная асвета

* * *

Я за рэхам
лесам бег.
Як дагнаў,
схаваў у мех.

1. Што такое рэха? Ці чуў ты яго?
2. Ці можна схаваць рэха ў мех?
3. Колькі сказаў у небыліцы?
4. Прачытай першы сказ.
5. Прачытай другі сказ.

Апанас

Казаў дзядзька Апанас:
— Пасадзіў я ананас.
А ў садочку ў цёткі Ганны
хутка выспеюць бананы.

Уладзімір Паўлаў

Дзядзька Апанас пажартаваў. Чаму? А што ў нас выспявае ў садзе?

Аловак

Растуць на вербах грушы,
кукуе ў лесе шпак,
у маі снег цярушыць,
і ў снежні спее мак.

Правообладатель Народная асвета

Злавіла мышка кошку,
а рыбка — рыбака.
Зрабілася дарожкай
глыбокая рака.
Сякеру і лапату
ў гародзе садзіць брат,
вядзе дзяўчынка тату
у свой дзіцячы сад.
З бадліваю каровай
злы воўк пасябраваў...
Так захацеў аловак
і ўсё намаляваў.

Міхась Казакоў

?!
1. Што наблытаў вясёлы аловак?
2. Дапамажы яму намаляваць усё правільна.

Загадка

Ляжыць паленца, а ўсярэдзіне сэрца.

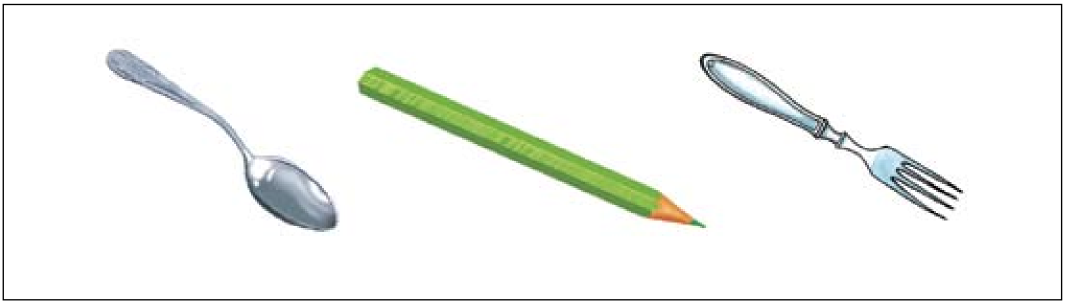

Знайдзі адгадку на малюнку.

Правообладатель Народная асвета

Скорагаворкі

Скорагаворка — жартаўлівы сказ або вершык, які трэба хутка і правільна вымавіць.

Чытай правільна: го́-рач-кай, Яго́-рач-ка, пры-ту-лі́ў, пі-ла-ва́ў, па-ле́н-не, ці-ка́-віць.

* * *

Горкай, горкай, горачкай
ішоў малы Ягорачка.

* * *

Прытуліў пілу Піліп,
пілаваў
паленне з ліп.

Прытулі́ў — прыгарнуў да сябе.

* * *

Піліп да пернікаў прынік.
Паеш лепш персікаў, Піліп.

1. Прачытай скорагаворкі спачатку моўчкі, потым гучна.

2. Якія імёны дзяцей ёсць у скорагаворках?

3. Па якой літары можна хутка знайсці імя ў тэксце?

4. Перачытай скорагаворкі, якія адпавядаюць малюнкам.

* **5.** Навучыся хутка чытаць скорагаворкі.

Правообладатель Народная асвета

* * *

На бярозе рак,
а ў рачулцы грак.

* * *

Пад канапай крот,
а ў нары кот.

Ніна Галіноўская

?!

1. Ці ўсё правільна ў скорагаворках?

2. Прачытай скорагаворкі шмат разоў: спачатку павольна, потым — хутка. Вывучы адну скорагаворку на памяць.

3. Знайдзі ў тэкстах словы са складамі **ка, ра.**

Правообладатель Народная асвета

АСЕННЯЯ СТАРОНКА

Чытай правільна: мя-цé-лі-цай, га-ман-лі́-вая, ка-ло́с-ся-мі.

Поры года

Восень
лісцямі
жоўтымі
сцелецца.
Завывае
зіма
мяцеліцай.

Як ручай,
вясна
гаманлівая.
Лета
шэпча
калоссямі
з ніваю.

Авяр'ян Дзеружынскі

Ні́ва — поле, пашня.

1. Пералічы поры года.
2. Знайдзі і прачытай, чым адметная кожная пара года.

Правообладатель Народная асвета

3. Як ты разумееш словы *вясна гаманлівая*?
4. Як бы ты намаляваў лета? Апішы словамі. Якія колеры ты выкарыстаеш?
5. Што яшчэ адбываецца летам у прыродзе?

Загадка

Дзве сястры: адна белая, другая зялёная. Калі адна прыходзіць, другая — уцякае.

Знайдзі адгадку (*вясна, зіма, восень, лета*).

Чытай правільна: до́ж-джы-кам, нат-хнё-наю.

Хлебная скарынка

Пахне хлебная скарынка
цёплым ветрыкам,
хваінкай,
летнім дожджыкам грыбным,
лугам,
полем аржаным,
і асенняй пазалотай,
ды натхнёнаю работай.

Авяр’ян Дзеружынскі

1. Прачытай, чым пахне хлебная скарынка.
2. Як ты разумееш выраз *Пахне хлебная скарынка ... натхнёнаю работай*?

Правообладатель Народная асвета

3. Спытай у дарослых, з чаго і як атрымліваюць хлеб. Запомні гэта і беражы хлеб.

Скорагаворка

Пекар Пётр пёк пірог.

Навучыся правільна і хутка чытаць скорагаворку.

Чытай правільна: за-ла-ці́с-тыя, дух-мя́-ныя, ан-то́-наў-кі, пры-бі-ра́ць, чы́р-вань.

Верасень

Месяц Верасень багаты. Ходзіць па зямлі і дорыць ёй свае багацці.

Зайшоў Верасень у сад. Атрос грушы залацістыя. Асыпаў духмяныя антонаўкі, пакрыў туманамі сінія слівы.

Потым пайшоў Верасень у поле. Там ён паставіў мяхі з бульбай.

Затым Верасень падаўся ў лес. І пачаў прыбіраць дрэвы ў дарагія ўборы. Асіну — у чырвань, бярозу — у золата, дубам даў медны ўбор. Пад пянёчкі і кусточкі пасадзіў грыбы...

Багаты месяц Верасень, багаты! Ён падарыў зямлі пышныя шаты.

Клаўдзія Каліна

Ша́ты — убор.
Духмя́ны — які прыемна пахне.

Правообладатель Народная асвета

?!

1. Якой пары года месяц верасень?
2. Якія яшчэ асеннія месяцы ты ведаеш?
3. Прачытай, што зрабіў Верасень у садзе.
4. Прачытай, як апісаны грушы.
5. Што зрабіў Верасень у полі? Прачытай.
6. Якія змены адбыліся ў лесе? Прачытай. Як упрыгожыў Верасень асіну, бярозу, дубы?
7. Чаму верасень называюць мастаком?
8. Ці бываў ты ў лесе ў верасні?

Лістапад

На дарозе — лісце-жар.
Па лясах —
пажар, пажар.
Ліска збочыла
з дарогі:
апячэш
яшчэ тут ногі!

Генадзь Шмань

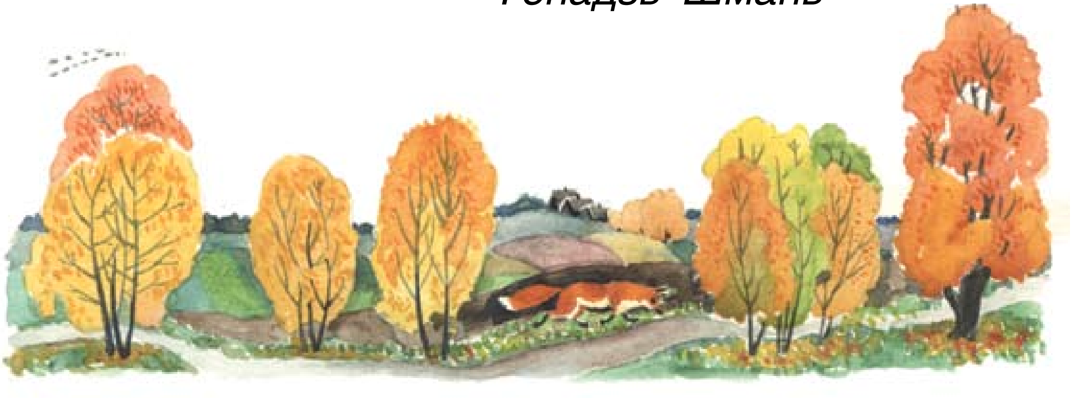

Правообладатель Народная асвета

1. Разгледзь малюнак. Якога колеру лісце восенню?

2. Чаму ў вершы лісце-жар? Як ты гэта разумееш?

3. Што за пажар у лясах восенню?

4. Чаму напужалася ліска?

Прымаўкі

Чытай правільна: рых-ту́й-це-ся.

Восень — на дзень пагод восем.
Увосень за стол просім.
Рыхтуйцеся да восені ранняй вясной.

Растлумач кожную прымаўку.

Хачу ўсё ведаць

Спытай у таварыша, мамы, таты, падумай сам.

1. Што такое прырода?

2. Што мы маем на ўвазе, калі кажам *трэба берагчы прыроду*?

3. Што трэба рабіць, каб сябраваць з прыродай?

Чытай правільна: па-да-сі́-на-вік, пры-кі́-нуў-ся.

Хітры падасінавік

Ішоў па лесе грыбнік. У адной руцэ трымаў вялікі кош, у другой — востры нож.

Правообладатель Народная асвета

Раптам грыбнік убачыў у траве чырвоную шапачку падасінавіка. Нагнуўся, каб падрэзаць грыб.

— Ну вось! — сказаў ён. Гэта асінавы лісток прыкінуўся падасінавікам.

Пайшоў грыбнік далей. Убачыў каля асінкі чырвоную плямку, але не звярнуў на яе ўвагі і прайшоў міма.

А гэта быў падасінавік. Ён прыкінуўся асінавым лістком.

Змітрок Бяспалы

?!

1. Перачытай апавяданне моўчкі. Пра што ў ім расказваецца?

2. Як аўтар апісвае падасінавік?

3. Падумай і скажы, чаму падасінавік названы хітрым.

Ці ведаеш ты грыбы?

баравік

падасінавік

падбярозавік

Правообладатель Народная асвета

паганка

лісічка

мухамор

?!

1. Якія з гэтых грыбоў можна есці?

2. А якія грыбы ядавітыя?

3. Калі збіраюць грыбы: зімой, восенню, вясной, летам?

4. Ці збіраў ты грыбы? Раскажы пра гэта.

Цёплы грыб

Пад ялінкай рос стары баравік. Век яго ўжо канчаўся. Нага скрывілася, высахла і ледзь трымала на сабе шырокую шапку.

Ішоў я па лесе і ўбачыў гэты баравік. Хацеў збіць нагой — усё адно нікому не патрэбен. У гэты самы момант з-пад грыба шмыгнула маленькая рыжая мышка.

Я прысеў каля грыба і зірнуў пад яго шапку. Каго там толькі не было: і матылёк, і вусень, і страказа, і жучкі! Нават жабка была. Як у тым церамку.

Правообладатель Народная асвета

Я дакрануўся пальцамі да грыба, а ён — цёплы. Дзень жа быў халодны, з раніцы ішоў дожджык. Вось грыб і сабраў пад сваю шапку гэтых жыхароў лесу. І прыгрэў, і ад дажджу схаваў.

Васіль Хомчанка

Выправі памылкі

лісічка

сыраежка

падасінавік

Загадка

Маленькі, удаленькі, скрозь зямлю прайшоў, чырвоную шапачку знайшоў.

Выберы адгадку (*лісічка, баравік, падасінавік*).

Павучок

Ад лісцінкі
да сучка
без кручка,
без чаўначка

цягне, цягне
павуцінку
і не ведае
спачынку,

Правообладатель Народная асвета

сетку вяжа
павучок,
начапіўшы
на сучок.

Мікола Бусько

?!

1. Дзе павучок цягне павуцінку: у лесе ці дома? Адкуль гэта відаць?

2. Як працуе павучок? Прачытай.

3. Вывучы верш на памяць.

4. Вызнач, у якой паслядоўнасці трэба чытаць сказы:

Не спяваюць птушкі.

Прыйшла восень.

Трава парыжэла.

Сонейка грэе слаба.

Стала холадна.

Казкі

Чытай правільна: пры-ка-ці́ў-ся, зда-лёк, ка́-зач-най, па-сяб-ру́й-це.

* * *

— Дзе ты быў, Калабок?
— Прыкаціўся я здалёк.
Быў у казачнай краіне.

Правообладатель Народная асвета

Казак шмат вязу на спіне.
Пасябруйце са мной —
раскажу ўсе да адной.

?!

1. Пра што спыталі ў Калабка?
2. А што ён адказаў? Прачытай.
3. Ці памятаеш ты казку пра Калабка? Ад каго Калабок пайшоў?
4. З кім ён сустрэўся ў дарозе? Знайдзі на малюнку.
5. Каго з герояў няма на малюнку?
6. Успомні, што здарылася з Калабком.

Чытай правільна: пы-та́-ец-ца, ад-кла́д-ваю, рых-ту́ю-ся, ра-ман-ту́ю, шчы́-лін-кі, пры-па́-са-мі, дзя-лю́-ся.

Правообладатель Народная асвета

Вавёрка і Заяц

Весела скача з галінкі на галінку Вавёрка. Убачыў яе Заяц і пытаецца:

— Чаму ты заўсёды такая вясёлая?

— А таму, што работы многа і работа прыемная. Арэшкі збіраю, у дупло нашу. Грыбы

Правообладатель Народная асвета

шукаю, на зіму сушу. Ні адну справу назаўтра не адкладваю, да зімы рыхтуюся. Дупло рамантую, шчылінкі затыкаю, каб цяплей было. З суседзямі не сваруся, зімой прыпасамі з імі дзялюся.

Задумаўся Заяц. Ён заўсёды весела скача, а чаму радуецца? Ці ёсць з гэтага карысць?

?!

1. Прачытай казку моўчкі.
2. Пра каго расказваецца ў казцы?
3. Прачытай, пра што запытаўся Заяц.
4. Прачытай адказ Вавёркі.
5. Якой можна назваць Вавёрку: *вясёлай, добрай, дрэннай, працавітай, скупой, шчодрай*?
6. Знайдзі ў тэксце словы, якія даказваюць, што Вавёрка працавітая.
7. Пра што задумаўся Заяц? Прачытай.
8. Складзі апавяданне па малюнках.

Выкарыстай словы: *убачыў, пытаецца, збіраю, сушу, рамантую, дзялюся.*

Прыказка

Рана ўстанеш — многа зробіш.

Чытай правільна: вы́-бег-лі, па-гна́-лі-ся, уця-ка́-лі, гля-дзе́-лі, уха-пі́-лі-ся, вы́-цяг-ну-лі.

Правообладатель Народная асвета

Лісіца і сабакі

(Руская народная казка)

Бегла лісіца па полі. Раптам з кустоў выбеглі сабакі і пагналіся за ёю.

Лісіца ўцякаць. Бегла, бегла ды пад пянёк у нару залезла. Сядзіць у нары і кажа:

— Вушкі, вушкі, што вы рабілі?

— Мы слухалі ды слухалі, каб сабакі лісічку не з’елі.

— Ножкі, ножкі, што вы рабілі?

— Мы ўцякалі, каб сабакі лісічку не дагналі.

— Вочкі, вочкі, што вы рабілі?

— Мы глядзелі, каб сабакі лісічку не з’елі.

— А ты, хвост, што рабіў?

— Я за пні, за кусты чапляўся.

— А, дык ты вунь які! Наце ж, сабакі, ешце мой хвост!

Сабакі ўхапіліся за хвост і выцягнулі лісу.

Ледзь жывая ўцякла яна ад іх.

?!

1. Прачытай казку шэптам.

2. Пра каго расказваецца ў казцы?

3. Вясёлы ці сумны настрой выклікае казка? Чаму?

4. Дзе схавалася ліса ад сабак?

5. Якія пытанні задавала лісіца?

6. Што адказвалі лісе вушкі, ножкі, вочкі, хвост?

Правообладатель Народная асвета

7. Чаму ліса аддала сабакам свой хвост?

8. Як ты думаеш, якая ліса ў гэтай казцы: *вясёлая, хітрая, неразумная*?

Чытай правільна: за-ха-цé-ла-ся, ха-дзі́ў, за-ша-ма-цé-ла, зве-ра-ня́т-ка, за-плю́-шчы, спа-да-бá-ла-ся.

Коцік Петрык і мышка

(Беларуская народная казка)

Аднаго разу коцік Петрык захацеў мышку злавіць. Ён быў яшчэ маленькі, але чуў ад дарослых катоў, што яны заўсёды ловяць мышэй. І Петрыку вельмі ж захацелася стаць хутчэй дарослым.

Пайшоў ён у гумно. Хадзіў сюды-туды — нікога няма. Раптам у кутку нешта зашумела. Петрык скокнуў туды і ўбачыў маленькае зверанятка.

— Ты хто? — спытаў Петрык.

— Мышка.

— Вось ты мне і патрэбна.

— Навошта?

— Я не ведаю навошта, але катам трэба лавіць мышэй.

Мышка пасмялела і кажа:

— Каты ловяць мышэй, каб гуляць з імі ў ката і мышку. Хочаш, навучу цябе?

— Хачу! — сказаў коцік.

Правообладатель Народная асвета

— Тады стань у куток, заплюшчы вочы і лічы да трох, а потым лаві мяне.

Спадабалася гульня Петрыку. Ён стаў у куток, заплюшчыў вочы. А калі далічыў да трох, мышкі было ўжо не дагнаць…

Гумнó — месца, дзе захоўваецца зерне.

1. Ці хацелася табе дапамагчы мышцы?
2. Як перахітрыла мышка коціка? Раскажы.
3. Як звалі коціка? А якое імя ты даў бы мышцы?
4. Ці ведаеш ты гульню «Кошкі-мышкі»? Раскажы.
5. Вызнач, якія словы гаварыў коцік, а якія — мышка.
6. Якімі сказамі з тэксту можна падпісаць малюнак?

Чытай правільна: зяр-ня́т-кі, пры-та-і́ў-ся, па-мы́ў-шы-ся, раз-зла-ва́ў-ся, сне́-дан-ня.

Чаму кот толькі пасля снедання мыецца?

(Літоўская народная казка)

Заляцеў аднойчы раніцай верабей у ячмень ды дзяўбе сабе зярняткі. А кот тут як тут. Прытаіўся — хоп вераб'я і павалок яго сабе на снеданне.

Правообладатель Народная асвета

А верабей гаворыць:

— Пане кот! Дзе гэта бачна, каб такі важны кот снедаў не памыўшыся?

Сорамна стала кату. Паклаў ён вераб'я на зямлю і давай лапай мыцца.

А вераб'ю толькі гэта і трэба было. Ён доўга не чакаў — пырх — і паляцеў. Раззлаваўся кот і з таго часу вырашыў: мыцца ён цяпер не да снедання, а толькі пасля снедання будзе!

1. Ці зацікавіла цябе казка? Чым?
2. Прачытай, што здарылася з вераб'ём.
3. Як верабей перахітрыў ката? Прачытай.
4. Чаму кот мыецца пасля яды?
5. Зрабі дома малюнкі да казкі.
6. Задай да казкі свае пытанні са словамі: *Куды...? Дзе...? Што...? Як...? Калі...?*

Сарока-манюка

Жыла-была Сарока.

Лятала па лесе зялёным, стракатала без угамону. Але ўсім было вядома, што яе стракоткі-бразготкі — звычайныя плёткі. Як кажуць, чула звон, ды не ведае, дзе ён. І таму яе крык ніхто не браў у разлік.

Хто ведае, колькі б так цягнулася яно, каб не здарылася няшчасце адно. За нейкі птушыны

Правообладатель Народная асвета

грэх, як кару, нагнаў вецер на лес хмары. Гром грукоча, аж трасецца дом сарочы. І маланкі б’юць — слепяць звысоку — проста жах бярэ Сароку.

Сядзіць яна ў гняздзе, прыціхла — хутчэй бы прайшло гэта ліха! Аднак бяда не мінула гнязда. І ўспыхнула мілае гняздзечка, як свечка.

Узнялася з гнязда Сарока, крычыць-лямантуе белабока:

— Птушкі і птушаняткі, гарыць мая хатка! Набярыце ў дзюбы вады — і хутчэй сюды, дзе маланка з-пад хмар мне прынесла пажар!..

Правообладатель Народная асвета

Чуюць птушкі лямант сарочы, толькі веры даць не хочуць. Бо сарочыя плёткі ім вядомы ўсё-ткі.

Так і згарэла гняздо датла.

І ўсё таму, што манюкай Сарока была.

Алесь Зэкаў

?! **1.** Што здарылася з Сарокай? Раскажы.

2. Чаму яе напаткала гора?

3. Як ты разумееш выраз *успыхнула мілае гняздзечка, як свечка*?

4. Звярні ўвагу, як напісана казка. На што яна падобна?

5. Які ўрывак з казкі адлюстраваны на малюнку?

✻ **6.** Знайдзі ў казцы рыфмаваныя словы: *стракоткі — бразготкі — плёткі, крык — разлік, яна — …, звысоку — …, бяда — …, гняздзечка — …, сарока — …, вады — …, хмар — … .*

Чытай правільна: Ве́т-ры-кам, Ня-су́ш-кай, буджу́, жа-ра-бя́т-кі, Кры-ку-но́м, Упа́р-тым, сту́к-ну-ла.

Каго як завуць?

— Чаму цябе Ветрыкам завуць? — спыталіся ў жарабяткі.

— Я хутка бегаю, як вецер.

Правообладатель Народная асвета

— А цябе Нясушкай за што? — спыталіся ў курыцы.

— Я яйкі нясу.

— А цябе Крыкуном? — спыталіся ў пеўня.

— Я моцна крычу і ранкам сваім крыкам людзей буджу.

— А цябе Упартым? — спыталіся ў асла.

— Не скажу! — адказала асляня і стукнула капытом па зямлі.

— Чаму?

Анатоль Клышка

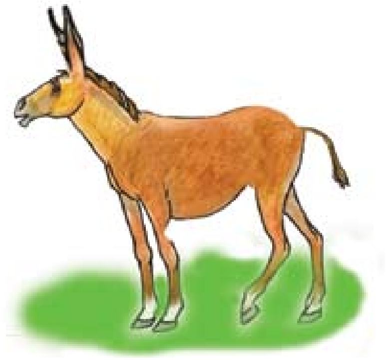

Правообладатель Народная асвета

?! **1.** Растлумач слова *ўпарты*.
2. Каго як называюць і чаму?
3. Прачытай пытанні да жарабяткі і яго адказ; да курыцы і яе адказ; да пеўня і яго адказ; да асла і яго адказ. Захоўвай, дзе трэба, пытальную і клічную інтанацыі.
4. Размяркуйце казку па ролях і прачытайце.

Складзі прыказку

Шкадлівы, як ..., баязлівы, як ... .

Чытай правільна: спад-ціш-ка́, пры-но́-сіць, ры-жа-ва́-ты, ня-ця́ж-ка.

Пазнай герояў

Я такую маю моду —
спадцішка прыносіць шкоду.
Многім я далася ў знак.
Я — бабуля Шапа... .

(к, я, л, к)

Правообладатель Народная асвета

Я маленькі, рыжаваты,
вельмі на сяброў багаты.
Адгадаць зусім няцяжка —
я завуся Чабу... . (а, ш, к, р, а)

Дапоўні імёны герояў з мультфільмаў.

Чытай правільна: па-пра́-віў-ся, пра-со́ў-ва-еш-ся, дзве́-ры, ме-дзве-дзя-ня́т-ка.

Віні-Пух у доктара

— Ты за лета, Віні-Пух,
так паправіўся, распух,
ледзь прасоўваешся ў дзверы.
Ну, прызнайся — еў без меры
мёд, маліны і карэнні,
усялякія варэнні.
Віні-Пух, медзведзянятка,
прапішу табе зарадку,
есці — меней напалову.
Будзеш стройны і здаровы.

Ніна Галіноўская

1. З якого мультфільма гэтыя героі?
2. Каго яшчэ з гэтага мультфільма ты памятаеш?
3. Раскажы цікавую гісторыю з мультфільма пра Віні-Пуха.
4. Дома зрабі малюнак да верша.

Правообладатель Народная асвета

Дзед і два мядзведзі

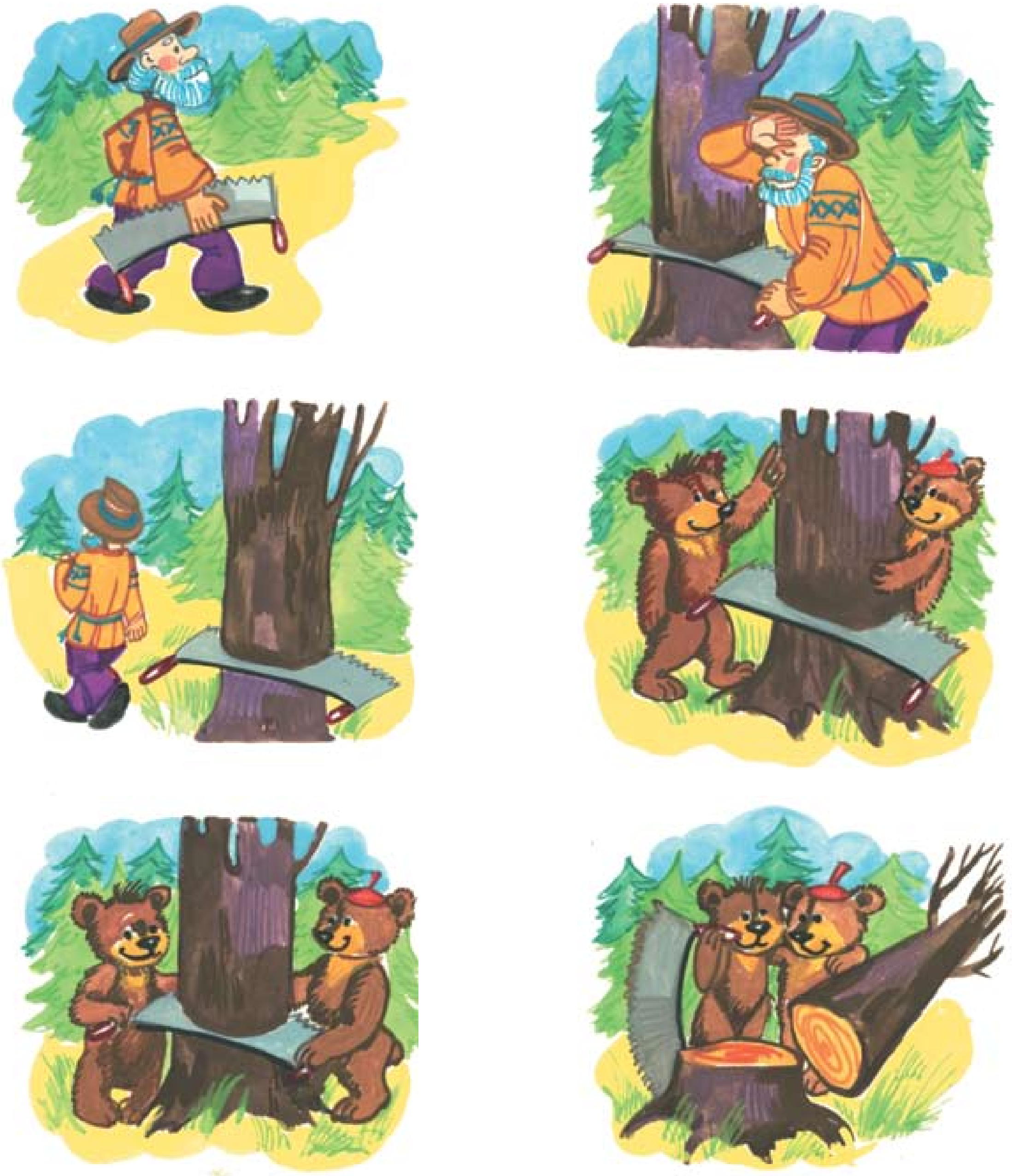

Правообладатель Народная асвета

?!

1. Разгледзь малюнкі на старонцы 53.
2. Куды ідзе дзядуля?
3. Што ён робіць у лесе?
4. Чаму ён не закончыў працу?
5. Хто і як дапамог дзядулю?
6. Прыдумай працяг казкі.

Выкарыстай словы: *вярнуўся, убачыў, здзівіўся, узрадаваўся.*

З якой мы казкі?

Успомні, з якіх казак гэтыя героі.
Перакажы казкі.

Правообладатель Народная асвета

Прыказкі

Лёгка пасварыцца — цяжка памірыцца.
Што аднаму цяжка, то гуртам лёгка.

Гу́ртам — разам.

Растлумач прыказкі.

Былі

Былі — гэта апавяданні з жыцця.

Чытай правільна: у зго́-дзе, слу́-ха-лі-ся, пры-не́с-лі, зла-мі́-це, ту́-жы-лі-ся, раз-вя-за́ў, па-ла-ма́-лі, сва-ры́ц-ца, за-гу-бі́ць.

Бацька і сыны

Бацька загадаў сынам, каб жылі ў згодзе. Яны не слухаліся. Тады ён сказаў, каб яму прынеслі венік.

— Зламіце яго!

Колькі яны ні тужыліся, не маглі зламаць. Тады бацька развязаў венік і загадаў ламаць па адным пруціку. Сыны лёгка паламалі ўсе пруцікі па адным.

Бацька кажа:

Правообладатель Народная асвета

— Вось так і вы. Жывіце ў згодзе, тады ніхто вас не адолее. А калі будзеце сварыцца — вас кожны лёгка загубіць.

Леў Талстой

Ж ы ц ь у з г о́ д з е — жыць мірна, дружна.

1. Якую параду даў бацька сынам? Прачытай.
2. Як бацька даказаў сынам, што трэба жыць у згодзе? Раскажы.
3. Ці згодзен ты з бацькам? Чаму?
4. Якую іншую назву можна даць гэтай былі?
5. Перачытай быль. Знайдзі словы, у якіх ёсць літара **ў**. Успомні, у якіх выпадках пішацца літара **ў**.

Чытай правільна: па-ка́з-ва-ла, пры-го́-жая, па-ста́ў-лю, ува́ж-лі-ва па-гля-дзе́-ла, за-ду́-ма-ла-ся.

Такіх кветак не бывае

Неяк гэтым летам мая суседка Таня збірала на лузе кветкі. Яна паказвала іх мне і казала:

— Вось якая прыгожая кветка! І гэтая прыгожая… І вось гэтая. Я занясу іх бабулі і пастаўлю ў вазу.

— А ты пашукай непрыгожую, — сказаў я. — Самую непрыгожую.

Правообладатель Народная асвета

Таня ўважліва паглядзела мне ў вочы і задумалася.

— Такіх кветак не бывае, — адказала яна. Потым яшчэ падумала, зноў паглядзела мне ў вочы і рашуча сказала:

— Нідзе не бывае!

Вісарыён Гарбук

1. Што рабіла Таня на лузе? Прачытай.
2. Ці можна згадзіцца з Таняй, што кветак непрыгожых не бывае? Растлумач.
3. Знайдзі ў тэксце словы, у якіх тры і больш складоў. Навучыся хутка чытаць іх.
4. Паглядзі на малюнак. Якія кветкі стаяць у вазе? Назаві іх. Якія яшчэ кветкі ты ведаеш?
5. Прыдумай загадку пра адну з кветак.

Чытай правільна: та-ва́-ры-шы, мядз-ве́дзь.

Два таварышы

Ішлі лесам два таварышы, і выскачыў на іх мядзведзь. Адзін кінуўся бегчы, узлез на дрэва і схаваўся. Другі застаўся на дарозе. Рабіць яму не было чаго — ён упаў на зямлю быццам мёртвы.

Мядзведзь падышоў да яго і стаў нюхаць: ён і дыхаць перастаў. Мядзведзь панюхаў яго твар, падумаў, што ён мёртвы, і адышоў.

Правообладатель Народная асвета

Калі мядзведзь пайшоў, другі таварыш злез з дрэва і смяецца:

— Ну што мядзведзь табе на вуха гаварыў?

— А ён сказаў, што кепскія людзі тыя, якія кідаюць таварыша ў бядзе.

Леў Талстой

1. Што зрабілі дзеці, калі ўбачылі мядзведзя?
2. Што зрабіў мядзведзь?
3. Пра што спытаў таварыша хлопчык, які злез з дрэва? Што яму адказаў таварыш? Прачытай.
4. Ці можна назваць хлопчыкаў таварышамі?
5. Прачытай тэкст моўчкі.
6. Перакажы апавяданне блізка да тэксту.

Выкарыстай словы і выразы: *два таварышы, выскачыў мядзведзь, мядзведзь панюхаў, пайшоў, злез з дрэва, на вуха гаварыў, кепскія людзі, кідаюць у бядзе.*

Прыказкі

Таварыша пазнаеш у бядзе.

Прыяцеля за грошы не купіш.

Якая прыказка падыходзіць да апавядання «Два таварышы»?

Чытай правільна: ма-ле́нь-кая, па-ста́-ві-ла, ві́-шань-ка-мі, па-гля-дзе́-ла.

Правообладатель Народная асвета

Кампот

Маленькая Галя вельмі любіць дапамагаць маме. Сёння мама даручыла Галі памыць сушаныя яблыкі для кампоту.

За абедам мама сказала:

— Ну, цяпер будзем піць кампот нашай дачушкі.

Мама паставіла ўсім кубкі. А перад Галяй — яе любімы, з вішанькамі.

Тата адпіў крыху з кубка і зірнуў на маму. Мама зрабіла глыток і паглядзела на Галю. Паглядзела і пытаецца:

— Дачушка, ці добра ты памыла яблыкі?

— Так, мамачка, вельмі добра. Я іх нават мылам мыліла!

Клаўдзія Каліна

?!

1. Вызнач, колькі герояў у апавяданні.

2. Якую памылку зрабіла Галя? Чаму кампот нельга было піць?

3. Ці было табе смешна? Чаму?

4. Знайдзі словы з двух, трох і чатырох складоў, навучыся хутка чытаць іх.

5. Знайдзі словы з падвоенымі зычнымі, словы з **дз**. Правільна прачытай гэтыя словы.

6. Раскажы, як ты дапамагаеш маме.

Правообладатель Народная асвета

Складзі словы

ма

ліна | лако | кра | шына

Якое слова заблудзілася?

Садавіна: яблыкі, абрыкосы, грушы, цыбуля, слівы, селядзец.

Гароднiна: памідоры, агуркі, бульба, батоны, малако, буракі.

Чытай правільна: ста-ра́н-ны, гуль-та́й, па-гу-ля́ю, на-ву-чу́-ся, дзі́-рач-кі, све́-цяц-ца, ад-ка́з-вае.

✻ Дзіркі новыя

Прыйшоў Толік да суседа. На штоніках дзірачкі свецяцца.

— Ты што ў старых штоніках прыйшоў? — пытае сусед.

— Не такія яны ўжо і старыя, — адказаў Толік.

— А што ты новае ў іх знайшоў?

— Дык вось дзіркі новыя. Мама кажа, што ў мяне кожны дзень дзіркі новыя.

Мікола Янчанка

Правообладатель Народная асвета

1. Ці смешнае гэта апавяданне? Чаму?
2. Што ты параіш Толіку?
3. Знайдзі ў тэксце словы з літарамі **й, дз, цц**. Чытай іх правільна.

Старанны і гультай

— Заўтра павучуся, а сёння пагуляю, — кажа (хто?)... .
— Заўтра пагуляю, а сёння павучуся, — кажа (хто?)... .
Замест *хто?* устаў патрэбнае слова.

Прачытай

Спявай, гуляй, трымай, збірай, дай.
Да кожнага слова дадай склад **це**. Якія словы атрымаліся? Назаві іх.

Параўнай словы

НОС — СОН
КОТ — ТОК

1. Што абазначаюць гэтыя словы?
2. Чым яны адрозніваюцца?

Складзі прыказкі са слоў

Не пакідай, што, назаўтра, можна, тое, зрабіць, сёння.
Гуляй, ведай, і, але, работу.

Правообладатель Народная асвета

Гульня «І я разам»

— Пайду ў лес.
— І я разам.
— Зрэжу дрэва.
— І я разам.
— Высеку з яго карыта.
— І я разам.
— Будуць з яго куры ваду піць.
— І я разам.

Хто сказаў: «І я разам», выбывае з гульні.

Хто ж сказаў: «А я не», той застаецца, і гульня працягваецца.

«Пайду на луг…».
«Пайду на рэчку…».
«Пайду ў школу…».

Правообладатель Народная асвета

Я І МАЯ СЯМ’Я

Прыказка

Дзе маці нарадзіла, там і Радзіма.

Чытай правільна: Ра-дзí-ма, дзя-дý-ля, ся-мéй-ні-кі, пар-трэ́-ты, фа-та-грá-фіі, гіс-тó-ры-яй, за-дýм-ваў-ся, яд-нá-юц-ца.

Твой род, твая Радзіма

Маці, бацька, браты, сёстры. Яны твае самыя родныя, блізкія. Добра, калі ў цябе ёсць бабуля, дзядуля. Гэта з самага малку твае дарагія сямейнікі. Калі ж іх ужо няма, ці ведаеш ты, хто яны былі, што рабілі? Ці ёсць у вас дома іх партрэты, іх фатаграфіі? Успомні пра іх.

Бо твая памяць — гэта памяць твайго роду. А над ёю памяць народа — вялікая кніга, якая называецца гісторыяй.

Род і народ яднаюцца адным дарагім словам — Радзіма.

Васіль Вітка

Правообладатель Народная асвета

?! **1.** Уважліва прачытай тэкст.
2. Хто такія сямейнікі? Знайдзі адказ у тэксце.
3. Што ты ведаеш пра сваіх блізкіх? Раскажы.
4. Знайдзі ў тэксце пытальныя сказы.
5. Адкажы на пытанні, якія ёсць у тэксце.
Раскажы пра сваю сям'ю па плане.
1) Я нарадзіўся ў горадзе (вёсцы) ... .
2) Маю маму завуць ... .
3) Яна працуе ... .
4) Майго тату завуць ... .
5) Ён працуе ... .
6) У мяне ёсць сястрычка і брацік. Іх завуць ... .
7) Мае дзядуля і бабуля жывуць у горадзе (вёсцы) ... .

Чытай правільна: ста-рэ́й-шыя, сяс-тры́-цы, му-зы-ка́нт.

Сямейны хор

У нас вялікая сям'я:
бабуля, мама, тата, я
і два старэйшыя браты,
сястрыцы дзве.
Прыходзь і ты.
У выхадны,
у вольны час
цікава, весела ў нас:
спявае наш сямейны хор.

Ніна Галіноўская

Правообладатель Народная асвета

?! **1.** З каго складаецца сямейны хор? Знайдзі ў тэксце.

✻ **2.** Пакажы на малюнку, хто дырыжор, хто салiст, а хто музыкант.

3. Што ты можаш сказаць пра *вялікую сям'ю*? Якая яна? Знайдзі адказ (*вясёлая, сумная, дружная*).

4. Складзі маленькае апавяданне «Мой брат» або «Мая сястра» па плане.

1) Як завуць?
2) Колькі гадоў?
3) Што ўмее добра рабіць?
4) Што асабліва любіць?

Правообладатель Народная асвета

✻ Мая сястра

У калясцы едзе сястрычка.
Усміхаюцца ўсе малой.
На бярозцы цінь-цінь сінічка —
гэта песня таксама ёй.
Села сонца на круглы тварык
і шапнула: «Хутчэй расці!»
У сястрычкі такія мары:
стаць на ножкі, самой пайсці.
Дачакаемся, будзь цярплівай.
Крыкнуць хочацца мне: «Ура!»
Гляньце ўсе, я такі шчаслівы:
у калясцы мая сястра.

Ніна Галіноўская

?!

1. Чаму хлопчыку радасна?
2. Што ўзрушыла яго?
3. Якія малюнкі можна зрабіць да верша? Апішы іх словамі.

Прыказкі

Якая мая мама, такая і я сама.
Не рабі другому, што не люба самому.
Як ты да людзей, так і яны да цябе.

Чытай правільна: раз-бу-ры́ць, па-дзя-лі́-ся.

Правообладатель Народная асвета

Мікола і Маша

У Міколы сястрычка малая,
і яна яму жыць замінае.
То заплача яна не ў пару́,
то разбурыць з пясочку гару,
то сандалікі ў Машы зняліся,
то цукеркаю з ёй падзяліся.
Ды без Машы таксама не мёд:
цішыня і ніякіх прыгод.

Галіна Каржанеўская

З а м і н а́ е — перашкаджае.

1. Чым непадобны Мікола да хлопчыка з верша «Мая сястра»?
2. Які з хлопчыкаў табе больш спадабаўся? Чаму?
3. Прачытай, чым перашкаджае хлопчыку сястра.
4. Чаму без Машы хлопчыку *не мёд*? Растлумач.

Прыказка

Ласкавае слоўка, як сонейка, грэе.

Мае падарункі

Сам схаджу да рэчкі,
дзе цвітуць парэчкі.

Правообладатель Народная асвета

Для сястрыцы Светы
назбіраю кветак.
Прынясу таксама
падарунак маме:
— Мама, калі ласка, —
лугавыя краскі!

Сцяпан Кацуба

?! **1.** Як ты думаеш, які хлопчык: *добры, уважлівы, сур’ёзны, клапатлівы*?
2. Якія кветкі можна назбіраць на лузе?
3. Прачытай словы хлопчыка да мамы весела, ласкава.

Абібок

Мама вяжа
рукавічкі, я ваксую
чаравічкі.
А на кухні
дзед з бабуляй
мыюць
міскі і каструлі.

Не сядзіць без справы
тата — робіць
санкі-самакаты.
Толькі коцік
абібок
каля печкі
грэе бок.

Мікола Хамянкоў

А б і б о́ к — гультай.

?! **1.** Апішы сям’ю з верша «Абібок». Якая яна: *вясёлая, вялікая, сумная, працавітая*?
2. Каго назвалі абібокам? Чаму?

Правообладатель Народная асвета

3. Падлічы, колькі чалавек у сям'і. А ці можна коціка назваць членам сям'і?
4. Якія малюнкі можна зрабіць да верша?

Загадка

Бегла полем свінка,
залатая спінка.
Белым хвосцікам крутнула,
ой, у пальчык мой кальнула!
Што гэта за свінка,
залатая спінка,
што дзірачку зацыруе,
моцна гузік прымацуе,
фартушок прышые лоўка?

Валянціна Коўтун

З а ц ы р у́ е — зашые.

Чытай правільна: здзі-ві́ць, ат-ры-ма́-ла-ся.

Радасць

Брат ляпіў сінічку,
каб здзівіць сястрычку.
Паднялі на смех
Мірона:
атрымалася — варона.
А сястрычка Лада
і вароне рада.

Мікола Рудзішкін

Правообладатель Народная асвета

?!

1. Прачытай верш моўчкі.
2. Што рабіў брат? З якой мэтай? Прачытай.
3. Чаму радавалася Лада?
4. Які гэта верш: *сумны* ці *вясёлы*? Дакажы.

Чытай правільна: спы-та́ў-ся, па-чыр-ва-не́ў-шы.

Браты

— Што ты робіш? —
брат спытаўся. —
Я не разумею.
— Я ж пішу пісьмо Валодзю.
— Ты ж пісаць не ўмееш.

Адказаў, пачырванеўшы,
з гонарам Сярожа:
— Ну і што, калі не ўмею...
Ён чытаць не можа.

Пятрусь Прануза

?!

1. Прачытай, што рабіў Сярожа.
2. Чаму ён пачырванеў? Знайдзі адказ у тэксце.
3. Размяркуйце словы двух братоў і аўтара.
4. Прачытайце верш па ролях.

Чытай правільна: пры-пы́н-ку, па-дзя́-ка-ва-ла, усмі-ха́ў-ся, упер-шы-ню́.

Правообладатель Народная асвета

Падзяка

Да прыпынку падышоў аўтобус. Дзіма разам з маці зайшоў праз пярэднія дзверы. На першых крэслах сядзелі маладыя людзі. Яны адразу ж усталі, каб даць месца Дзіму і яго маці.

Аўтобус крануўся. Праз два ці тры прыпынкі ў аўтобус зайшла бабуля. Дзіма хуценька ўсхапіўся з крэсла, каб села бабуля.

— Дзякуй табе, унучак, — сказала тая і села. Калі даехалі да свайго прыпынку і выйшлі з аўтобуса, Дзіма спытаў:

— Мама, а за што кажуць дзякуй?

— За ўсе добрыя справы, за павагу да людзей, — адказала маці. — І табе бабуля падзякавала за тое, што ты ёй, старэнькай, месца ўступіў.

Дзіма ўсміхаўся. Яму ўпершыню сказалі дзякуй.

Павел Кавалёў

1. Ці спадабаўся табе Дзіма? Чым?
2. Прачытай, чаму бабуля сказала Дзіму *дзякуй*.
3. Якія яшчэ ветлівыя словы ты ведаеш?

Якія літары заблудзіліся?

Д З К Я У Й

Складзі слова.

Правообладатель Народная асвета

Складзі прымаўкі з дапамогай пытанняў

Узор. Што лягчэй: зламаць ці наладзіць? — Лягчэй зламаць, чым наладзіць.

Што бачыць далей: вока ці розум?
Ці наносіш вады ў дзіравым вядры?
Ці вычарпаеш мора лыжкаю?

Слова пра маці

Раней за ўсіх яна ўстае,
пазней за ўсіх яна кладзецца.
Яна жыве, яна пяе —
і дзецям лепш пяецца...

Каб не тужыла па начах, —
ёй падрастай на ўцеху!
Хай будзе ў матчыных вачах
пабольш іскрынак смеху!

Ты не шкадуй ласкавых слоў
для роднай, для адзінай.
Адказвай маці на любоў —
будзь верным, добрым сынам!

Ніна Галіноўская

?!

1. Чаму мама рана ўстае і позна кладзецца?
2. Што трэба рабіць, каб мама часцей смяялася?
3. Як ты разумееш словы *будзь верным, добрым сынам*?

Правообладатель Народная асвета

4. Якія ласкавыя словы можна сказаць маці?
5. Як і чым ты дапамагаеш сваёй маці? Раскажы.

Якая ў мяне мама

Прачытай словы ў кожнай кветцы, ідучы ад меншай лічбы да большай.

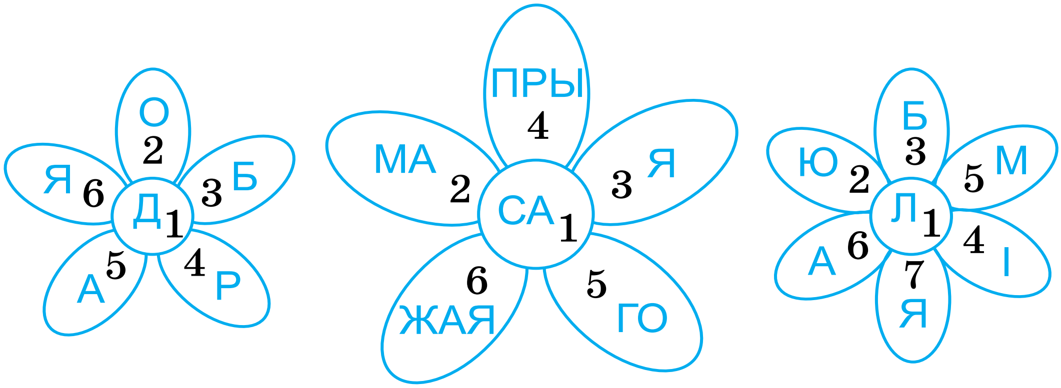

Чытай правільна: ве́т-лі-выя, да-ра-жы́ць.

Ветлівыя словы

Калі ласка, дзякуй, добры дзень —
ветлівыя словы
чую ад людзей.
Ветлівымі словамі
трэба даражыць.
З ветлівымі словамі
лёгка жыць.

Таццяна Кляшторная

Правообладатель Народная асвета

1. Калі ты гаворыш словы *калі ласка, дзякуй, добры дзень, добрай ночы, прабачце*?
2. Чаму з ветлівымі словамі лёгка жыць?
3. Прыдумай апавяданне па плане, ужываючы *чарадзейныя* словы *калі ласка* і *дзякуй.*

1) Алесь рашае задачу.
2) Задача не атрымліваецца.
3) Алесь паклікаў бацьку. Як?
4) Бацька дапамагае хлопчыку.
5) Хто каму скажа *дзякуй*?

Падумай — адкажы

Чым адрозніваюцца словы: *салю́ — со́ллю*? Навучыся іх чытаць і растлумач іх.

Чытай правільна: па-кла-ні́-ся лю́-дзям, за-пра-ша́-ем.

Пакланіся добрым людзям

Век дзяліся тым, што маеш,
Хлебам-соллю, казкай-краскай.
Ну а ў госці запрашаеш,
гавары ўсім:
— Калі ласка. *Уладзімір Паўлаў*

1. Як ты разумееш выразы *хлебам-соллю, казкай-краскай*?
2. Якія добрыя парады дае аўтар?

Правообладатель Народная асвета

Добра ўсім

Накарміла бабка дзеда
і ўнучку.
Накарміла Юля Мурыка
і Жучку.
А скажыце, бабцы
хто падасць абед?
Юлечка-ўнучка.
Ёй паможа дзед.

Ніна Галіноўская

?!
1. Хто такія Мурык і Жучка?
2. Чаму верш называецца «Добра ўсім»? Знайдзі адказ у тэксце.
3. Якія яшчэ малюнкі можна зрабіць да верша?

Правообладатель Народная асвета

4. Колькі сказаў у вершы? Як гэта вызначыць? Прачытай кожны сказ.
5. Якія словы ў сярэдзіне сказа пішуцца з вялікай літары? Чаму?
6. Ці ёсць у цябе дома кот або сабака? Раскажы пра яго па плане.

1) Якая ў яго мянушка?
2) Дзе ён жыве?
3) Хто яго корміць?
4) Што ён любіць?
5) Як ты з ім гуляеш?

Чытай правільна: на-ра-дзі́-лі-ся, ма-ле́нь-кія ка-ця-ня́-ты, ады-сці́, ад-но́й-чы, вяр-ну́-ла-ся, да-лі-чы́ла-ся.

Мурка

У кошкі Муркі нарадзіліся тры маленькія кацяняты. Мурка карміла іх сваім малачком. Вочкі ў кацянят яшчэ не бачылі, і малыя баяліся адысці ад маці. Але аднойчы Мурка выйшла пагуляць, а калі вярнулася, не далічылася аднаго кацяняці...

?!

1. Каго нарадзіла Мурка?
2. Чым Мурка карміла кацянят?
3. Чаму кацяняты не адыходзілі ад маці?
4. Што здарылася аднойчы? Прыдумай працяг апавядання.

Правообладатель Народная асвета

Складзі апавяданне «Мой коцік».

Выкарыстай словы: *мама, тата, я, папрасіў, коцік, купіў, вочкі зялёныя, лапкі мяккія, хвост пушысты, радаваўся, малако, кармлю сам.*

Падзелімся думкамі

Ці добра быць здаровым? Чаму?
Ці трэба дапамагаць дарослым? Чаму?
Ці трэба паважаць працу дарослых? Чаму?
Ці любіш ты сваіх родных? Як?
Ці любяць цябе родныя, сябры? Як?

Чытай правільна: ады-хо́-дзя-чы, вяр-ну́-ла-ся, пад-ме́-це-на, ста-рэ́й-шую.

Не хапіла работы

Адыходзячы на работу, маці паклікала Лізу і Таню і сказала:

— Прыбярыце са стала, памыйце талеркі і лыжкі, падмяціце чысценька падлогу на кухні.

— Добра, мамачка. Усё зробім, — дружна адказалі дочкі.

Вярнулася маці дадому і бачыць: стол засланы чыстым абрусам, талеркі і лыжкі вымыты. А кухня чыста-чыста падмецена. І смецце вынесена.

— Малайцы, дзеткі, добра зрабілі, — пахваліла маці дзяўчынак.

Правообладатель Народная асвета

— Каторая з вас са стала прыбрала?

— Я, — голасна сказала Таня.

— А хто талеркі і лыжкі памыў і паставіў на месца?

— Я, — зноў адказала Таня.

— Ну, а ты, Ліза, што рабіла? — глянула маці на старэйшую дачку.

— Я... я нічога, мама, не рабіла... Таня ўсё зрабіла сама. Мне не хапіла работы, — ціха адказала дзяўчынка і вінавата апусціла галаву.

Мікалай Парукаў

1. Знайдзі ў тэксце і прачытай, што мама прасіла зрабіць.
2. Што яна ўбачыла, калі вярнулася дадому? Раскажы.
3. Хто табе больш спадабаўся: Таня або Ліза? Чаму?
4. Чаму апавяданне называецца «Не хапіла работы»?
5. Прыдумай сваю назву да апавядання.

Рукі

Сам зрабіў я табурэт.
— Малайчына, — хваліць дзед.
Гэта ж рукі ўсё зрабілі,
хай бы іх і пахвалілі.

Ніна Галіноўская

Правообладатель Народная асвета

1. Якое слова можна прачытаць, калі ўставіць літары?

м		л		й		ы		а

Знайдзі яго ў вершы.

2. Чаму дзед хваліць унука?

3. Якімі яшчэ словамі можна пахваліць унука?

Чытай правільна: за-сма́-жы-ла, са-ра-ка-но́ж-ка.

Чаго крычыце?

У нядзелю ўсе дома. Паселі абедаць. Бацька, дзеці — усе наўкол стала. А маці гаворыць, што засмажыла курыцу з салодкай морквай. Чуваць прыемны пах.

— Мне ножку! — заказвае Юля.

— І мне ножку! — крычыць Галя.

— І мне. Мне мама заўсёды дае ножку! — крычыць Толя.

Дзяніс, самы малодшы за ўсіх, сядзіць спакойна і разважае:

— Ну чаго ж вы крычыце? Хіба ж курыца сараканожка?

Іван Грамовіч

1. Як ты думаеш, якое гэта апавяданне: *сумнае, вясёлае* ці *смешнае*? Чаму?

Правообладатель Народная асвета

2. Перакажы твор. Пастарайся перадаць настрой кожнага з дзяцей: нецярплівасць Юлі, Галі і Толі, разважлівасць Дзяніса.

3. Размяркуйце ролі. Вызначце, хто будзе Юля, Галя, Толя і Дзяніс. Знайдзіце словы кожнага героя. Прачытайце апавяданне па ролях.

Мая мама самая прыгожая

У Савы было Савяня. Вялікае, з вялікімі вачыма і вялікім ротам.

Совы лятаюць толькі ноччу. Яны баяцца яркага сонца.

Правообладатель Народная асвета

Сава вучыла свайго сына:

— Не вылятай удзень з дупла. Асляпіць цябе сонца — не знойдзеш дарогі дадому.

Савяня было непаслухмянае. Яно вылезла з гнязда, зажмурыла вочы і паляцела на луг. Там яно расплюшчыла вочы і аслепла. Сядзіць у траве і плача.

Падыходзіць да яго Чапля.

— Ты чыё? — пытае.

— Я Савяня. Мая мама Сава. Я нічога не бачу. Адвядзіце мяне хутчэй да мамы.

— Якая ж у цябе мама?

— Мая мама самая прыгожая ў свеце. У яе такія добрыя і ласкавыя вочы. Ні ў каго няма такіх вачэй, толькі ў маёй мамы.

Васіль Сухамлінскі

1. Што здарылася з Савянём? Чаму? Раскажы.
2. Разгледзь малюнак. Знайдзі ў тэксце радкі, якія адпавядаюць малюнку.
3. Прачытайце па ролях словы Чаплі і Савяняці.
4. Чаму Савяня лічыла, што яго мама самая прыгожая?
5. Перакажы казку блізка да тэксту.

Выкарыстай словы: *Сава, Савяня, ноч, баяцца, сонца, вочы, аслепла, Чапля, мама, самая прыгожая.*

Правообладатель Народная асвета

Загадка

Удзень спіць, а ўночы крычыць.

Знайдзі адгадку (*зязюля, сава, верабей*).

Чытай правільна: ня́нь-чы-лі, ла́-шчы-лі, сар-дэ́ч-ныя, шча-слі́-выя, цяр-плі́-выя.

Маміны рукі

Маміны рукі самыя лепшыя:
няньчылі, гушкалі, лашчылі першыя.

Маміны рукі сардэчныя, смелыя,
маміны рукі самыя ўмелыя.

Маміны рукі — рукі шчаслівыя,
маміны рукі заўсёды цярплівыя.

Маміны рукі самыя светлыя,
маміны рукі самыя ветлыя.

Пятрусь Прануза

В é т л ы я — ласкавыя.

1. Якімі словамі апісвае паэт рукі маці?
2. Як ты разумееш словы *рукі сардэчныя, смелыя; рукі шчаслівыя, цярплівыя, ветлыя?*
3. Раскажы пра сваю маці па плане.

Правообладатель Народная асвета

1) Як завуць тваю маму?
2) Якога колеру ў яе вочы?

4. Калі ў тваёй маці вочы свецяцца радасцю?
5. Як яна цябе лашчыць?
6. Як ты выказваеш сваю любоў да яе?

Прымаўкі

Птушка рада вясне, а дзіця маці.
Матчыны рукі заўсёды мяккія.
Пры сонейку цёпла, а пры маці добра.

?!
1. Растлумач прымаўкі.
2. Якая з прымавак падыдзе да верша «Маміны рукі»?
3. Вывучы адну прымаўку на памяць.

Я чакаю маму

Я чакаю маму
вечарам з работы.
Вывучыла ўрокі,
вычысціла боты.

А сястры Наташы
казку прачытала,
накарміла кашай,
каб спакойней спала.

Правообладатель Народная асвета

Толькі мама прыйдзе
і расчыніць дзверы,
я кажу: «Гатова
для цябе вячэра».

Пятрусь Пранузa

1. Што можна сказаць пра дзяўчынку? Якая яна?
2. Што зрабіла дзяўчынка, пакуль дома не было маці? Прачытай.
3. Прадоўжы сказ: *Мая мама (якая?) ... .*
4. Знайдзі ў тэксце рыфмаваныя словы: *работы — боты, Наташы — ..., дзверы — ... .*
5. Вывучы верш на памяць.

Шчаслівая мама

Пяць дачок у маці,
родных пяць галубак.
Што ні робяць дочкі —
глянуць воку люба!

Галя мые кухню,
залу — Лена з Верай.
А Хрысціна смажыць
бульбу на вячэру.

Меншая, Анюта,
хлеб купіла ў краме...
Залатыя дочкі
у шчаслівай мамы!

Міхась Хамянкоў

Правообладатель Народная асвета

?!

1. Колькі ў маці дачок?
2. Што яны робяць? Прачытай.
3. Чаму паэт называе дачок *залатымі*?
4. Як можна назваць дзяўчынак другімі словамі?
5. Чаму іх мама шчаслівая?

Чытай правільна: пры-бра́ў-шы, на-скрэ́б-ла.

Самы лепшы малюнак

Маці падмятала падлогу, а Пеця сядзеў за сталом і маляваў.

— Мама, я цябе намалюю, — сказаў ён.

— Намалюй.

І Пеця намаляваў маці з венікам у руках.

Правообладатель Народная асвета

Потым маці чысціла пыласосам дываны. А Пеця таксама яе маляваў.

Прыбраўшы ў кватэры, маці памыла на кухні посуд, наскрэбла бульбы. Пеця намаляваў яе і за гэтай працай.

Усе малюнкі хлопчык рабіў каляровымі алоўкамі. Прыгожая атрымалася маці.

Прыйшоў бацька з работы. Пеця пахваліўся:

— Тата, зірні, якую я маму намаляваў. Вось яна падлогу падмятае, а вось — з пыласосам. А тут талеркі мые. Праўда, я добра намаляваў?

— Добра, — згадзіўся бацька.

— А які самы лепшы малюнак?

— Той, што ты не намаляваў.

— Які ж гэта?

— Дзе ты памагаеш маме прыбіраць кватэру, мыць посуд, скрэбці бульбу. А не толькі малюеш.

Васіль Хомчанка

1. Раскажы, што рабіла мама. Выкарыстай малюнак.

2. Чым займаўся Пеця? Прачытай.

3. Што намаляваў Пеця?

4. Прачытай, што сказаў тата, калі ўбачыў малюнкі сына.

5. Які малюнак хацеў убачыць бацька? Прачытай.

6. Прыдумай сваю назву да гэтага апавядання.

Правообладатель Народная асвета

Чытай правільна: без-ба-ро́-ды, на-ма-ля-ва́ць.

Безбароды дзед
(*Жарт*)

Любіць Слава маляваць,
ад стала не адарваць.
Падышоў да Славы дзед:
— Я заказваю партрэт.
Намалюй, унук, мяне.
— Не змагу, дзядуля, не:
ты не маеш барады
і для дзеда малады.
Пастарэй гадоў на пяць —
я змагу намаляваць.

Ніна Галіноўская

1. Які гэта верш: *вясёлы, смешны* ці *сумны*?
2. Знайдзі ў вершы радкі, якія трэба чытаць ад імя дзеда, ад імя Славы і ад аўтара.
3. Размяркуйце ролі і прачытайце верш па ролях.

Урок

З самай раніцы
Змітрок
вучыць з мамаю
урок.

Правообладатель Народная асвета

Дзед смяецца:
— Унук, відаць,
атрымае «дзевяць».
Кажа бабка:
— Гэта так.
Ды не ўцямлю я ніяк:
прынясе адзнаку ўнук,
як яе дзяліць
на двух?

Міхась Хамянкоў

Не ўця́млю — не зразумею.

1. Чаму бабуля лічыць, што адзнаку трэба дзяліць на двух?

2. Ці можна гэты верш аднесці да жарту? Чаму?

3. Задай свае пытанні да верша.

Чытай правільна: ва-ла-сі́н-кі, ус-міх-ну́-ла-ся, вы-со́з-нае.

Сівая валасінка

Міхась убачыў у матчынай касе тры сівыя валасінкі.

— Мама, у вас у касе тры сівыя валасінкі, — сказаў ён.

Мама ўсміхнулася і нічога не адказала.

Правообладатель Народная асвета

Праз колькі дзён Міхась глянуў на матчыну касу і ўбачыў у ёй чатыры сівыя валасінкі.

— Мама, — сказаў Міхась, — у вас у касе чатыры сівыя валасінкі… А было ж толькі тры. Чаму ж пасівела яшчэ адна?

— Ад болю, — адказала маці. — Калі баліць матчына сэрца, тады і валасінка сівее.

— А ад чаго ж у вас сэрца балела?

— Памятаеш, ты палез на высознае дрэва… Я зірнула ў акно, убачыла цябе на тоненькай галінцы. Сэрца забалела, і валасінка пасівела…

Міхась доўга сядзеў задумлівы, маўклівы. Потым ён падышоў да маці, абняў яе і паціху спытаўся:

— Мама, а калі я на тоўстай галіне буду сядзець, — валасінка не пасівее?

Васіль Сухамлінскі

1. Што ўбачыў Міхась? Раскажы.

2. Чаму ў мамы з’явілася яшчэ адна сівая валасінка? Прачытай.

3. Як мама растлумачыла Міхаську, чаму ў яе з’явілася сівая валасінка?

4. Ці зразумеў хлопчык маму?

5. Што трэба рабіць, каб не сівелі валасы ў тваёй мамы?

Правообладатель Народная асвета

Прачытай размову і знайдзі ў ёй прыказку

— Тата, давай пагуляем з табою ў шашкі.

— Я, сынку, заняты. Трэба кончыць працу.

— А мне сумна.

— Знайдзі сабе занятак. Памый свае шкарпэткі, насоўкі. Хто працуе, той не сумуе.

Прыказка

Старога паважай, малога павучай.

Босыя цукеркі

Здалёк
прыехала бабуля,
па Мінску пахадзіла.
Яна для ўнучкі-капрызулі
«падушачак» купіла.
А ўнучка
пазірае скоса:
— Я не хачу
цукерак босых!

Рыгор Барадулін

?! **1.** Як ты разумееш слова *капрызуля*?
2. Як ты разумееш словы «босыя цукеркі»?
3. Паспрабуй прачытаць словы ўнучкі сярдзіта, незадаволена.

Правообладатель Народная асвета

Падлічы

— Дзве цукеркі,
потым тры
дам табе я, Галя.
Колькі будзе?
Падлічы.
— Мне іх не давалі.

Пятрусь Пранузa

Ці можна гэты верш назваць жартам? Чаму?

Чытай правільна: ня-пра́-віль-на.

Што трапіла сюды выпадкова?

Знайдзі прыказку

— Бабулечка, кідай працаваць, пойдзем хутчэй у лес па грыбы.

— Спяшыць — людзей смяшыць. Паспеем яшчэ і грыбоў назбіраць.

Правообладатель Народная асвета

Яблык

Дзед быў на рынку і купіў сабе яблык. Вялікі, з залацістымі бакамі і празрысты. Нават зярняткі відаць.

Пакруціў дзед у руцэ яблык, хацеў з'есці, ды перадумаў.

Правообладатель Народная асвета

— Занясу дадому. Дзяцей пачастую.

Дома аддаў яблык унучцы Ніне.

— Ой, які яблык вялікі!— усміхнулася Ніна. І толькі яна хацела адкусіць, як прыйшла з работы маці.

— Мамачка,— сказала Ніна,— ты стамілася. Вазьмі з'еш яблык.

Маці падзякавала Ніне, узяла яблык, палюбавалася ім.

— Я Міхаську пачастую. Ён жа ў нас самы маленькі, — сказала маці. І калі Міхаська вярнуўся з дзіцячага сада, аддала яблык яму.

Міхаська нават ножкамі затупаў ад радасці, такі яблык яму далі — вялікі, залацісты. Прыгожы!

Міхаська раздзяліў яблык на чатыры часткі і сказаў:

— Гэта, дзядуля, табе, гэта маме, а гэта мне і Ніне, — падзяліў ён. — Ешце, калі ласка.

Смачны быў яблык. Салодкі, сакавіты. Усе елі і хвалілі Міхаську. А больш за ўсіх хваліў дзядуля.

Васіль Хомчанка

?!

1. Які яблык купіў сабе дзед? Прачытай.
2. Чаму ён сам не з'еў яблык?
3. Як яблык дастаўся Міхаську?
4. Што зрабіў Міхаська? Раскажы.
5. Чаму дзядуля больш за ўсіх хваліў хлопчыка?
6. Прыдумай сваю назву апавядання.
7. Перакажы тэкст з дапамогай малюнкаў.

Правообладатель Народная асвета

Чытай правільна: ма-ле́нь-кія, пы-та́-лі-ся, дзе́-вяць, дзе-ся́-тую, да-ча-ка́-еш-ся.

Дзядуля і яблынькі

Садзіў дзядуля
маленькія яблынькі.
Пыталіся дзеці:
— Ці скора яблыкі?
— Чакайце, дзеткі,
дзевяць вёсен,
дзевяць летаў,
дзесятую восень.
— А сам, дзядуля,
ці дачакаешся?
— Не, не дачакаюся,
дачакаюцца іншыя.
Дачакаюцца іншыя,
дзякуй скажуць.

Ян Райніс

?!

1. Што рабіў дзядуля? Адкажы словамі верша.
2. Пра што спыталіся ў дзядулі дзеці?
3. Прачытай адказ дзядулі дзецям.
4. Ці спадабаўся табе дзядуля? Чым?
5. За што дзядулю скажуць *дзякуй*?
6. Знайдзі ў вершы словы, у якіх ёсць ***дз***. Навучыся правільна чытаць гэтыя словы.

Правообладатель Народная асвета

Якая літара згубілася?

Ябл_кі, дзя_уля, во_ень.

Знайдзі гэтыя словы ў вершы.

Прыказкі

Дзе няма ахвоты, там няма работы.
Садок садзіць — жыццё харашыць.
Хочаш добра жыць — павінен працу любіць.

?!
1. Растлумач прыказкі.
2. Якая прыказка падыходзіць да верша «Дзядуля і яблынькі»?

Чытай правільна: вяр-та́-ец-ца, пры-сма́-ка-мі, пры-ві-та́н-не.

Пра Дашу

Часта Дашына бабуля ходзіць да сваёй старэйшай дачкі. А як вяртаецца дадому, заўсёды мае ў сумцы пакуначак з цукеркамі ці яшчэ з якімі прысмакамі — для Дашы.

Дзеду бабуля кажа:

— Прывітанне табе ад старэйшых унукаў.

— А мне? — пытае Даша.

— І табе прывітанне ад Зойкі і Марынкі.

— То давай яго хутчэй! — патрабуе Даша.

Павел Кавалёў

Ці стала табе смешна? Чаму?

Правообладатель Народная асвета

Знайдзі гэтыя словы ў тэксце «Пра Дашу».

дзе_у Да_а
су_цы п_тае
хут_эй

Рабінка

Быў цёплы вясновы дзень. Неба звінела ад жаваранкаў.

Бацька і Алёнка пайшлі ў лес, каб выкапаць дрэўца і пасадзіць яго перад хатаю. Яны спыніліся каля бярозкі.

— Выкапаем гэтае дрэўца, — сказала Алёнка.

— Не, дачушка, — прамовіў бацька. — Яно яшчэ маленькае, хай падрасце...

Яны пайшлі далей.

Каля дарогі, на ўзгорку, рос дубок.

— Вось гэты дубок наш, — узрадавана загаварыў бацька. — З яго вырасце вялікае дрэва. Яно будзе ўзвышацца над хатаю і весела гаманіць з вятрамі...

Але раптам дзяўчынка ўбачыла прыгожую рабінку.

— Татка, выкапаем гэтую рабінку! Вясною яна будзе пахнуць кветкамі. Увосень да яе прыляцяць

Правообладатель Народная асвета

птушкі і будуць ласавацца ягадкамі. А мне тады не будзе сумна адной у хаце...

І бацька выкапаў рабінку. *Анатоль Раманенка*

1. Навошта бацька з Алёнкай пайшлі ў лес?
2. Чаму бацька не захацеў выкапаць бярозку? Раскажы.
3. Чым спадабаўся бацьку дубок?
4. Як ты разумееш сказы: *неба звінела ад жаваранкаў, дубок будзе гаварыць з ветрыкам?*
5. Якое дрэва падабаецца табе? Чаму? Апішы яго словамі.

Якія словы можна скласці?

со [ ]   с [ ] м   с [ ] н

[м] [х] [н]   [а] [о]   [о] [ы]

Гульня «Што можна рабіць з прадметам?»

Раздзяліцеся на дзве-тры каманды. Выйграе каманда, якая прыдумае больш адказаў.

— Што можна рабіць з кнігай? (Чытаць, узяць у рукі і г. д.)

— Што можна рабіць з алоўкам? (Пісаць, маляваць і г. д.)

— Што можна рабіць з ручніком? (Выцірацца, мыць і г. д.)

Правообладатель Народная асвета

Дружная сям’я

?!

1. Разгледзь малюнкі.
2. Раскажы, што робяць маці, бацька і іх дзеці.
3. Дай дзецям імёны.
4. Складзі па малюнках апавяданне.
Выкарыстай выразы і словы: *мые падлогу, выцірае пыл, пыласосіць, папрацавалі разам.*
5. Перачытай прыказкі на старонцы 95. Падумай, якая прыказка падыходзіць да малюнкаў.

Правообладатель Народная асвета

ЗМЕСТ

Незаменнае. *Васіль Жуковіч* 3

З ВУСНАЎ У ВУСНЫ

Калыханкі 4
Забаўлянкі 6
Родзічы. *Віталь Гардзей* 7
Коця і Каця. *Васіль Вітка* . . . . —
Будзь уважнай. *Ніна Галіноўская* 9
Коцік прачынаецца 10
Малы ласун 11
Што надзенеш? 12
Беларускія народныя песні 13
Па бары хаджу . . . . —
Бяроза з лістком 14
Асвяці і абагрэй 15
Прыказкі 16
Лічылкі . . . . —
Загадкі 18
Як зваць дзяцей? . . . . —
Падумай — адкажы . . . . —
Загадка . . . . —
Што за ягады? 21
Падбяры словы 22
Смяшынкі . . . . —
Параўнай словы 24
Валёнкі стаміліся . . . . —

Правообладатель Народная асвета

У цёмных акулярах. *Авяр'ян Дзеружынскі* 24
Ты пачаў, Ясь, лепш вучыцца. *Авяр'ян Дзеружынскі* 25
Небыліцы . . . . —
Аладка. *Уладзімір Паўлаў* 27
Вартаўнік. *Уладзімір Паўлаў* . . . . —
Я за рэхам 28
Апанас. *Уладзімір Паўлаў* . . . . —
Аловак. *Міхась Казакоў* . . . . —
Загадка. *Ляжыць паленца* 29
Скорагаворкі 30

АСЕННЯЯ СТАРОНКА

Поры года. *Авяр'ян Дзеружынскі* 32
Загадка 33
Хлебная скарынка. *Авяр'ян Дзеружынскі* . . . . —
Скорагаворка 34
Верасень. *Клаўдзія Каліна* . . . . —
Лістапад. *Генадзь Шмань* 35
Прымаўкі 36
Хачу ўсё ведаць . . . . —
Хітры падасінавік. *Змітрок Бяспалы* . . . . —
Ці ведаеш ты грыбы? 37
Цёплы грыб. *Васіль Хомчанка* 38
Загадка 39
Павучок. *Мікола Бусько* . . . . —
Казкі 40
Вавёрка і Заяц 42

Правообладатель Народная асвета

Лісіца і сабакі. (*Руская народная казка*) 44
Коцік Петрык і мышка. (*Беларуская народная казка*) 45
Чаму кот толькі пасля снедання мыецца. (Літоўская народная казка) 46
Сарока-манюка. *Алесь Зэкаў* 47
Каго як завуць? *Анатоль Клышка*. 49
Пазнай герояў 51
Віні-Пух у доктара. *Ніна Галіноўская* 52
Дзед і два мядзведзі 53
З якой мы казкі? 54
Прыказкі 55
Былі . . . . —
Бацька і сыны. *Леў Талстой* . . . . —
Такіх кветак не бывае. *Вісарыён Гарбук* 56
Два таварышы. *Леў Талстой* 57
Прыказкі 58
Кампот. *Клаўдзія Каліна* 59
Складзі словы 60
Дзіркі новыя. *Мікола Янчанка* . . . . —
Старанны і гультай 61
Складзі прыказкі са слоў . . . . —
Гульня «І я разам». 62

Я І МАЯ СЯМ'Я

Прыказка 63
Твой род, твая Радзіма. *Васіль Вітка* . . . . —
Сямейны хор. *Ніна Галіноўская* 64

Правообладатель Народная асвета

Мая сястра. *Ніна Галіноўская* 66
Прыказкі . . . . —
Мікола і Маша. *Галіна Каржанеўская* 67
Прыказка . . . . —
Мае падарункі. *Сцяпан Кацуба* . . . . —
Абібок. *Мікола Хамянкоў* 68
Загадка. *Валянціна Коўтун* 69
Радасць. *Мікола Рудзішкін* . . . . —
Браты. *Пятрусь Прануза* 70
Падзяка. *Павел Кавалёў* 71
Складзі прымаўкі з дапамогай пытанняў 72
Слова пра маці. *Ніна Галіноўская* . . . . —
Якая ў мяне мама 73
Ветлівыя словы. *Таццяна Кляшторная* . . . . —
Пакланіся добрым людзям. *Уладзімір Паўлаў* 74
Добра ўсім. *Ніна Галіноўская* 75
Мурка 76
Складзі апавяданне «Мой коцік» 77
Падзелімся думкамі . . . . —
Не хапіла работы. *Мікалай Парукаў* . . . . —
Рукі. *Ніна Галіноўская* 78
Чаго крычыце? *Іван Грамовіч* 79
Мая мама самая прыгожая. *Васіль Сухамлінскі* . . 80
Загадка 82
Маміны рукі. *Пятрусь Прануза* . . . . —
Прымаўкі 83
Я чакаю маму. *Пятрусь Прануза* . . . . —
Шчаслівая мама. *Міхась Хамянкоў* 84

Правообладатель Народная асвета

Самы лепшы малюнак. *Васіль Хомчанка* 85
Безбароды дзед (Жарт). *Ніна Галіноўская*. 87
Урок. *Міхась Хамянкоў* . . . . —
Сівая валасінка. *Васіль Сухамлінскі* 88
Прачытай размову і знайдзі ў ёй прыказку 90
Прыказка . . . . —
Босыя цукеркі. *Рыгор Барадулін* . . . . —
Падлічы. *Пятрусь Пранузa* 91
Што трапіла сюды выпадкова? . . . . —
Знайдзі прыказку . . . . —
Яблык. *Васіль Хомчанка* 92
Дзядуля і яблынькі. *Ян Райніс* 94
Якая літара згубілася? 95
Прыказкі . . . . —
Пра Дашу. *Павел Кавалёў* . . . . —
Рабінка. *Анатоль Раманенка* 96
Якія словы можна скласці? 97
Гульня «Што можна рабіць з прадметам»?. . . . . . —
Дружная сям’я. 98

Правообладатель Народная асвета

(Назва і нумар школы)

Навучальны год	Імя і прозвішча вучня	Стан вучэбнага дапаможніка пры атрыманні	Адзнака вучню за карыстанне вучэбным дапаможнікам
20 /			
20 /			
20 /			
20 /			

Вучэбнае выданне

Варапаева Валянціна Сцяпанаўна
Куцанава Таццяна Сцяпанаўна

Літаратурнае чытанне

Вучэбны дапаможнік для 2 класа
спецыяльных агульнаадукацыйных школ
з беларускай мовай навучання

У 2 частках

Частка 1

2-е выданне, дапоўненае

Заг. рэдакцыі *В. Г. Бехціна*. Рэдактар *Л. М. Ясніцкая*. Мастацкі рэдактар *Л. А. Дашкевіч*. Тэхнічны рэдактар *М. І. Чаплаводская.* Камп'ютэрная вёрстка *А. Ю. Гурчонак.* Карэктары *Д. Р. Лосік, В. С. Бабеня, Т. М. Вядзернікава.*

Падпісана ў друк 12.02.2010. Фармат $70 \times 90^1/_{16}$. Папера афсетная. Гарнітура журнальная рубленая. Афсетны друк. Умоўн. друк. арк. 7,61. Ул.-выд. арк. 4. Тыраж 1048 экз. Заказ .

Выдавецкае рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства «Народная асвета» Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь. ЛИ № 02330/0494083 ад 03.02.2009. Пр. Пераможцаў, 11, 220004, Мінск.

Рэспубліканскае унітарнае прадпрыемства «Мінская фабрыка каляровага друку». ЛП № 02330/049156 ад 03.04.2009. Вул. Каржанеўскага 20, 220024, Мінск.

Правообладатель Народная асвета